

МАТВЄЄВА І.С., ЮХИМЕНКО Л.І.

Особливості показників оперативної та короткочасної пам'яті дітей з вадами слуху

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація. Досліджували показники оперативної та короткочасної зорової пам'яті дітей з депривацією слуху. Виявлено знижені характеристики пам'яті дітей з вадами слухової функції порівняно таких у їх здорових однолітків.

Ключові слова: депривація слуху, оперативна та короткочасна пам'ять.

Вступ. Відомо, що психофізіологічні функції є провідними у різних видах пізнання, що лежать в основі знань, виховання, навчальної діяльності [7]. Пам'ять, увага, мислення забезпечують отримання, зберігання та переробку, а також відтворення інформації, її інтерпретацію, протікання аналітичних та синтетичних процесів у мозку. Під час активного запам'ятовування інформації відбувається свідоме зосередження на окремих її деталях, асоціювання з різними враженнями минулого досвіду (особливо якщо сприйняття відбувається з участю декількох аналізаторів одночасно).

Серед характеристик розвитку глухих дітей відставання формування їх психофізіологічних функцій є відомим. Разом з тим, особливості пам'яті глухих дошкільнят все ще залишаються недостатньо вивченими. До причин, які, на фоні депривації слуху викликають відхилення розвитку пам'яті, відносять соціально-педагогічну занедбаність, емоційну збідненість (недостатність емоційно-позитивного контакту з дорослим), несприятливі умови виховання, особливо в дитячому і ранньому віці, що уповільнює комунікативно-пізнавальну активність дітей [1]. Встановлено варіанти функціональних, парціальних (часткових) відхилень у розвитку депривованих на слух дітей, що виявляються перш за все у відставанні формування пам'яті, мислення, мови, моторики, які обумовлені особливостями дозрівання мозку [5].

У літературі підкреслюється, що для з'ясування цієї низки проблем сьогодні все більше активізуються абілітаційні зусилля — застосовуються все більше цілеспрямованих мотиваційних, організаційних, педагогічних та фізичних заходів, покликаних створити умови та викликати у дитини з особливими потребами появу і закріплення функцій і навичок, які не з'явилися у ході її самостійного природного розвитку внаслідок порушень, обмежень життєдіяльності чи інвалідності, а також розвинути рухові, когнітивні, комунікаційні, соціальні вміння та життєві компетенції, необхідні для її адаптації та інтеграції в суспільство [3, 4]. Існує думка, що оптимізації психофізіологічних функцій таких дітей може сприяти діяльність, націлена на збільшення об'єму різних форм пам'яті (зорової, рухової), вмінь по здійсненню основних мислинневих операцій (аналізу, синтезу, абстракції, узагальнення, конкретизації), які беруть безпосередню участь в різних процесах. В літературі зазначається, що таку роботу слід розпочинати вже в перші роки перебування дитини в дошкільному закладі [2, 3].

Дослідження вчених засвідчують, що при систематичному навчанні глухих дітей, починаючи з раннього дитинства, одночасно спрямованому на розвиток

пам'яті, як основи для мовлення і мислення, можна досягти значних успіхів. Враховуючи, що депривація слуху значно обмежує вхідний потік інформації у мозок, слід думати, що вивчення розвитку оперативної та короткочасної пам'яті дошкільнят з вадами слуху сприятимуть створенню нових методик корекційного спрямування щодо формування у них зв'язного мовлення, комунікативних навичок, нормалізації емоційного стану, активізації мислення, уваги, активізації творчих здібностей, інтелекту [5], отже, актуалізує наші дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи було дослідження оперативної та короткочасної зорової пам'яті у дітей дошкільного віку з депривацією слуху.

Матеріал і методи дослідження. Обстежували вихованців Черкаського навчально-реабілітаційного центру «Країна добра» з вадами слуху та їх здорових однолітків дитячого дошкільного закладу № 76 віком 4-6 років. Досліджували стан короткочасної та оперативної пам'яті дітей з обмеженими можливостями дошкільного віку та здорових дітей цього ж віку з використанням корекційно-педагогічних методик, рекомендованих МОН України [6]. Для вивчення зорової оперативної пам'яті застосовували методику «Запам'ятай літери», де критерієм оцінки була кількість правильно оголошених букв. Дослідження короткочасної пам'яті проводили за методикою «Малювання по пам'яті». В цьому разі критерієм оцінки була повнота виконання дитиною малюнка (враховували кількість відсутніх на малюнку деталей, частин).

В експериментальну групу увійшли діти з вадами слуху (9 осіб слабкочуючих та 6 глухих). Практично здорові діти склали контрольну групу (15 осіб). Обстеження були проведені у відповідності до норм біоетики та з дотриманням положень МОЗ України від 13.03.2006, № 66 і Хельсинської Декларації (1975, пізніші редакції 1996–2013 рр.). Весь отриманий матеріал оброблений методом параметричної статистики за пакетом програм Microsoft Excel – 2010.

Результати дослідження. Встановлено, що оперативна пам'ять 4-річних дітей знаходиться у стадії розвитку та перебуває на найнижчому рівні порівняно старших дошкільнят незалежно від статусу слухової функції. Але вже на цьому етапі розвитку пам'яті показники глухих дітей були достовірно меншими ($p \leq 0,05$), (рис. 1). У дітей 5-ти років спостерігався подальший розвиток оперативної пам'яті, про що свідчили більші значення кількості відтворених літер порівняно 4-річними, а у дітей 6-ти років показники відтворення ставали найбільшими.

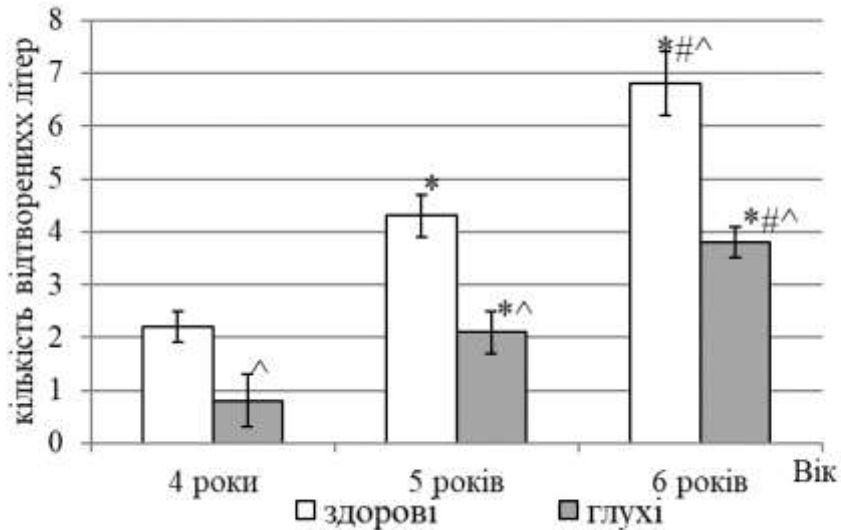

Рис. 1. Середні показники оперативної пам'яті дітей з депривацією слухової функції та їх здорових однолітків.

На цьому рисунку і на рис 2: * - достовірність відмінностей показників обстежуваних $p \leq 0,05$ відносно 4-річних дітей у своїй категорії, # - $p \leq 0,05$ відносно показників 5-річних дітей своєї категорії, ^ - $p \leq 0,05$ відносно показників здорових дітей.

Разом з тим, показники пам'яті у глухих дітей продовжували залишатися на достовірно нижчому рівні порівняно таких у їх здорових однолітків ($p \leq 0,05$).

Аналогічні результати були отримані і під час аналізу короткочасної пам'яті за кількістю відтворених по пам'яті деталей малюнків (рис. 2).

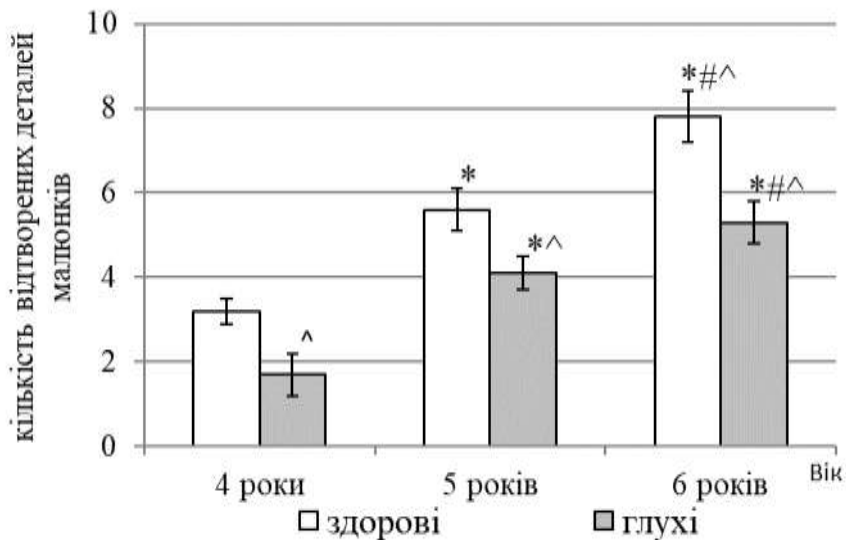

Рис. 2. Середні показники короткочасної пам'яті дітей з депривацією слухової функції та їх здорових однолітків.

Слід зазначити, що під час запам'ятовування як літер, так і деталей малюнків у дітей 4-х років простежувався швидкий розвиток в тому незалежно від статусу слухової функції. Адже доволіне запам'ятовування у цьому віці ще

не розвинене [3]. Тому завдання на запам'ятовування дітьми 4-х років виконувалось без особливої зацікавленості. Навпаки, здорові діти 5-6 років демонстрували жваву зацікавленість, бажання отримати хороший результат та «пограти» ще. Виконання завдання не викликало у них особливих складнощів. У глухих же 5-ти і 6-ти річних дітей запропоноване завдання все ще викликало труднощі, хоча більшість старших дошкільнят також виявляли інтерес.

Вважаємо, що отримані в роботі результати вказують на необхідність подальшої розробки та застосування спеціальних реабілітаційно-корекційних вправ для дошкільнят з вадами слуху з метою підвищення рівня пам'яті, як такої, що відповідає за мисленнєвий і мовленнєвий статус дитини.

Висновки. Встановлено знижені характеристики оперативної та короткочасної пам'яті у дошкільнят з вадами слуху порівняно їх однолітків.

Перспективи подальших досліджень. Подальше дослідження зазначеної проблеми вбачаємо у застосуванні різноманітних корекційних впливів на розвиток пам'яті дітей дошкільного віку з вадами слуху.

Література

1. Акатов Л.І. Соціальна реабілітація дітей з обмеженими можливостями здоров'я / Л.І. Акатов // Психологічні основи. - М.: Гуманіт. вид. центр ВЛАДОС, 2003. - 368 с.
2. Богущ А. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / А. Богущ, Л. Варениця. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – С. 88-92.
3. Брушневська І. Закономірності розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення / І. Брушневська // Педагогічний часопис Волині. – 2016. – № 1. – С. 71-73.
4. Марченко І.С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 288с.
5. Тетралізована діяльність дошкільників. Художньо-естетичний розвиток / Упор. Л.А. Шик. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 176 с.
6. Дитина з порушенням слуху / С.В. Литовченко, В.В. Жук, О.Ф. Федоренко, О.М. Таранченко — Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018 – 56 с.
7. Yukhimenko L.I. The role of main nervous processes in functioning of sensory brain systems. / L.I. Yukhimenko, V.S. Lyzogub, S.M. Khomenko // Вісник Черкаського університету. - Серія «Біологічні науки». – Випуск №2 (295). – 2014. – С. 134-139.